

I. Proč byli vysídleni?

A) Prohlédněte si fotografie 1 a 2. Označte důležité prvky na fotografiích a popište, co se na nich děje. Jak se mohl cítit chlapec na fotografii 1 a mladá žena na fotografii 2 – formulujte myšlenky a promluvy z pohledu zakroužkovaných osob.

Fotografie 1: Čeští obyvatelé opouští pohraničí, které bylo po přijetí mnichovské dohody zabráno nacistickým Německem, Polička, říjen 1938. Zdroj: ČTK

Myšlenka:

Promluva:

Fotografie 2: Čeští Němci čekají na transport k vysídlení z Československa, Praha Holešovice, Strossmayerovo náměstí, květen 1945. Zdroj: ČTK

Myšlenka:

Promluva:

B) Přečtěte si ukázky z historických dokumentů 1, 2, 3 a pátrejte po příčinách vysídlení českých Němců. Označte důležité pasáže.

Dok. 1) Mnichovská dohoda, 29. září 1938

Německo, Spojené království, Francie a Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo o odstoupení sudetoněmeckého území, na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež třeba proto učinit, a prohlašují, že podle této dohody je každý jednotlivě odpověden za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení.

§ 1 Vyklizování započne 1. října.

§ 2 Spojené království, Francie a Itálie se shodují v tom, že vyklizení bude provedeno do 10. října, a to bez ničení jakýchkoli existujících zařízení, a že československá vláda je odpovědna za to, že vyklizení bude provedeno bez poškození uvedených zařízení.

Dok 2) Z deníku Jana Brothánka, okresního hejtmána v Dačicích

27. září 1941: Dne jsem o 14 hod. poslouchal v bytě London, když ke mně přišlo gestapo. Žena mě šla uvědomit a při tom pohotově přehodila radio na Prahu. Přivedl jsem je – byli dva – do jídelny a tam mi řekli, ohledně naší zprávy o zabití žida Schulze v Jindř. Hradci za dne dvěma protektorátními státními příslušníky Horáčkem a Zahajským. (...) Náš rozhlas v 19 hod. hlásí: Říšský protektor von Neurath pro nemoc odstoupil, na jeho místo jmenován říšský generál pořádkové policie SS Obergruppenführer Heydrich. Náš rozhlas ve 22 hod. hlásí, že nový říšský protektor Heydrich v šesti okresech oberlandratů, tj. asi 30 okresů – vyhlásil stanné právo.

29. září 1941: Nešťastnou náhodou vypukl v tutéž hodinu i v lihovaru velkostatku prince Salma v Dačicích požár, takže věc nasvědčuje tomu, že se jedná o organizovanou sabotáž. V Dačicích však četnictvo zjistilo, že požár lihovaru vznikl samovznícením hromady obilí. V Telči zavládlo dnes velké zděšení a rozruch, co bude dále a že gestapo bude pro to zase zatýkat. Odpoledne gestapo z Jihlavy a Schuppo vyšetřovali požár a vyslýchali deputátníky velkostatku a úředníky, ale nikoho zatím nezatkli. Náš rozhlas hlásí včerejší popravu 6 osob, a to: gen. Bílý, Hynek, Vojta, 2 osoby pro sabotáž a 2 osoby pro držení zbraní. Náš tisk přináší zprávu o zatčení min. předsedy Eliáše pro přípravu k velezradě.

1. října 1941: Náš rozhlas hlásí popravu 56 osob v Praze a Brně a předání 150 osob gestapu. Všude u nás je hrůza a úžas nad tímto barbarstvím a smutek v duši.

Dok 3) 17. října 1943, Londýn – Deníkový záznam tajemníka Jaromíra Smutného o stanovisku Edvarda Beneše k sudetským Němcům

Je fakt, praví dr. B(eneš), že tři miliony Němců nemůžeme udržet. Říkal jsem to celých 20 let. Copak „tahle koalice“ (s pokynem hlavy a rukou naznačující, že to byla koalice i těch zdejších účastníků, Šrámka, Hodži, Bechyně), ta je mohla zvládnout? Je z toho jen jeden závěr: Němci musí z republiky pryč! Naše propaganda musí pořád a pořád, soustavně dokazovat, psát, upozorňovat, že čeští nacističtí Němci jsou vlastní příčinou války a vždycky jí budou. Proto musí z Československa pryč; území je naše, potřebujeme je k zabezpečení státu, to dokázal Mnichov, ale bez Němců.

Dok. 4) Ústavní dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské (33/1945 Sb.)

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovují:

§ 1 (1) Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství. (2) Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti. (3) Tento dekret se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky. (4) Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsou donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválí-li krajský národní výbor osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.

§ 2 (1) Osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrný Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství.

C) Přečtěte si text historika Matěje Spurného, odborníka na poválečné vysídlení Němců z Československa. Označte důležité pasáže.

Útěky a vyhánění velkých skupin lidí provázejí zřejmě celé lidské dějiny. Od počátku 20. století bylo vyhánění větších skupin obyvatelstva v Evropě a k ní přiléhajících oblastech spojeno nejčastěji s jejich etnickou příslušností. I obě vlny nuceného vysídlení z pohraničí českých zemí, v roce 1938 a v letech 1945–47, mají takový charakter.

Po odtržení tohoto území od Československa a jeho přiřčení k nacistickému optovala většina (asi půl milionu) zde žijících Čechů pro říšskou státní příslušnost, což jim umožnilo (byť bez plných občanských práv, jakých se na základě rasových principů těšili jen říšští občané německé národnosti) v pohraničí zůstat. Asi 250 000 Čechů se rozhodlo odejít do českého vnitrozemí, odjížděli často narychlo a za nejednoduchých okolností, byť si s sebou formálně mohli vzít veškerý movitý majetek. Až tisíce lidí tuto volbu neměly, protože je jejich němečtí sousedé a různé pronacistické, často ozbrojené skupiny vyháněli za použití násilí.

V roce 1945 byla situace pro necelé 3 miliony osob německé národnosti odlišná. V důsledku dekretů prezidenta republiky, vydávaných na sklonku války a v prvních poválečných měsících, Němcům až na tzv. antifašisty nemělo být vráceno československé občanství.

D) Odpovězte na badatelskou otázku

Proč byl vysídlen chlapec?

Proč byla vysídlena mladá žena?